

Лекція. Етичні засади волонтерської діяльності

План

1. Етична інфраструктура волонтерської діяльності.
2. Місія та соціальна відповідальність волонтерської команди.
3. Вплив морально-особистісних якостей (характеру) на роботу волонтерської команди

1. *Етика - це розділ філософії («практична філософія»), в якому вивчається мораль.*

Мораль існує як:

- *особистісні моральні якості* (милосердя, відповідальність, скромність, чесність тощо);

- *сукупність норм суспільної поведінки й оціночних уявлень* (наприклад у вигляді правил, заповідей - “не вкради”, “не вбий” тощо; і “справедливо”, “порядно”, “доброзичливо”, “ввічливо” тощо).

Моральні якості як особистісні властивості характеризують особистість з позиції її здатності до колективного співіснування, у тому числі, у форматі волонтерства.

Вони виступають як *риса характеру* і виявляються у взаємовідносинах з іншими людьми. У випадку порушення вмикається *внутрішній цензор – сумління*, яка забезпечує відповідальність людини перед самою собою.

Знання про моральні або етика для координатора волонтерського руху допомагають:

- приймати командні рішення особливо у складних життєвих ситуаціях;
- розуміти механізми неформальної групової динаміки у волонтерській команді;
- усвідомлено обирати оптимальну етичну модель культури роботи у волонтерській команді;
- розвивати довіру і згуртованість волонтерської команди;
- гарантувати єдність команди, громади і суспільства;
- формувати етичну інфраструктуру волонтерської діяльності

Етична інфраструктура волонтерської діяльності – це сукупність організаційних управлінських та соціально-психологічних засобів, що забезпечують дотримання моральних норм та етичне виховання волонтерів під час реалізації волонтерських програм/проектів.

Складові:

- 1) законодавство (ч. 2 ст. 1 Закону України «Про волонтерську діяльність» - «волонтерська діяльність ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, неприбутковості»);
- 2) етичні правила, принципи та цінності, місія, кодекси волонтерської діяльності (приклад - <https://associationvolunteersukraine.com/kodeks-volontera/>);

- 3) створення етико-орієнтованого соціально-психологічного та організаційно-управлінського середовища;
- 4) механізми звітності та нагляду: перевести відносини всередині волонтерських організацій/команд у режим взаємного стримування («публічне звітування», «відкритість організації», «оприлюднення звітної документації, у т.ч. фінансової», «прозорий офіс» та ін.);
- 5) захист репутації волонтерської організації/команди;
- 6) формування етичних традицій волонтерської організації/команди;
- 7) етична освіта.

2. *Визначення місії та її критичне осмислення – складова дизайну етичної інфраструктури волонтерської діяльності, що в подальшому забезпечує основу:*

- для планування діяльності волонтерської команди;
- відбору її учасників;
- моніторингу та оцінювання її роботи.

Місія команди – смисл, причина її існування.

Під час формулювання місії команди рекомендується враховувати як юридичну, так і соціальну відповідальність команди.

Юридична відповідальність передбачає дотримання конкретних законів і підзаконних нормативно-правових актів, в яких встановлено що повинна і що не повинна робити команда певного волонтерської програми/проєкту.

Соціальна відповідальність на відміну від юридичної передбачає активну добровільну участь у вирішенні певних соціальних проблем, що виникають у певному суспільстві, громаді, колективі.

Різновид соціальної відповідальності – *моральна відповідальність* як дотримання моральних норм, що виникають у певному суспільстві, громаді, колективі на підґрунті ідеалів та ціннісних уявлень про добро і зло, справедливість і неправду тощо.

Аргументи на користь закріплення соціальної/моральної відповідальності команди волонтерської проєкту у її місії:

- орієнтація на формування сталого сприятливого соціального середовища для командної роботи;
- відкриття довготермінових перспектив для командної роботи;
- створення підґрунтя для соціально значущої мотивації членів команди.

Відтак оптимальне формулювання місії команди має відповідати на питання:

- 1) чому команда виникла?
- 2) які суспільні потреби вона задовольняє?
- 3) кого і як вона обслуговує?

Слід пам'ятати, що добре визначена місія команди дає можливість усвідомити її індивідуальну неповторність, її відмінності від інших команд/організацій, що займаються ззовні схожою діяльністю. Тим самим формується самосвідомість волонтерської команди та її імідж у певному суспільстві, громаді або колективі.

Рекомендовано, щоб зміст формулювання місії волонтерської команди містив опис:

- 1) її основного продукту/послуги (що робимо?);
- 2) її цільової аудиторії/споживачів (для кого?);
- 3) її культури (як робимо? як взаємодіємо для цього у команді?).

Формулювання місії волонтерської організації конкретизується за допомогою визначення відповідних цінностей і візії майбутнього/цілей, що відображають світоглядні пріоритети, основні переконання, ціннісні настанови та прагнення.

	Категорії цінностей	Типи цілей
Теоретичні	Істина Знання Раціональне мислення	Наукові дослідження і розробки
Економічні	Практичність Корисність Добробут	Зростання Прибутковість Результати
Політичні	Влада Визнання	Загальний обсяг капіталу, продаж, кількість працівників
Соціальні	Дружні відносини у колективі Відсутність конфліктів	Соціальна відповідальність відносно прибутковості, конкуренція, сприятлива атмосфера в організації
Естетичні	Краса, художня гармонія, форма і симетрія	
Релігійні	згода у Всесвіті	Етика, моральні проблеми

Вимоги до мови опису місії:

- має бути зрозумілою для цільової аудиторії та колективу;
- слід уникати складної професійної термінології;
- має виражатися стисло.

3. Сукупність рис людини, що визначають готовність діяти на основі моралі. це називають доброчесністю.

I.Кант визначає доброчесність «як силу у виконанні морального боргу».

Аристотель розрізняє добродієність:

1) розуму, яка розвивається завдяки освіті: мудрість, кмітливність, розсудливність.

2) характеру, яка народжується зі звичок: людина діє, набуває досвід, у свою чергу, на цьому підґрунті у неї формуються риси характеру. Як будівельниками стають будуючи будинки, так і справедливими вчиняючи справедливо, а мужніми – діючи мужньо та ін.

Тобто добродієність стверджується в скоєнні добра, має активний характер. Водночас добродієність – це міра, золота середина між надлишком і браком. Добродієність завжди має міру. Зіпсованість – надмірна.

Заповніть у таблиці колонки брак і надмірність

Брак	Міра – добродієність у команді	Надмірність
	Безкорисливість	
	Чесність	
	Сумлінність	
	Солідарність	
	Ініціативність	

Характер (від грец. «печатка», «чеканка») – сукупність істотних соціально-психологічних рис особистості, що визначають властиве їй відношення до світу та інших людей.

У цьому сенсі характер людини оцінюють як добрий або поганий, шляхетний чи підлий та ін. Якщо хочуть підкреслити брак внутрішньої соціально-психологічної визначеності людини, то можуть характеризувати людину як безхарактерну.

Безхарактерна людина – це людина, позбавлена внутрішньої визначеності: всі її вчинки більшою мірою залежать від зовнішніх обставин, ніж від неї самої.

І навпаки, людина з характером відрізняється визначеністю власного відношення до світу та інших людей. Знати характер людини – значить знати ті істотні її риси, з яких випливає образ її дій та поведінки.

Темперамент чуттєва основа характеру: властивості темпераменту переходять у риси характеру.

Визначеність характеру має прояв у відношенні до того, що є значущим для певної людини у світі. Звідси перше на що рекомендується звертати уваги, визначаючи характер кандидата на прийом до команди: питання про те відносно чого, яких цілей проявляється характер певної людини.

Так, деякі людини можуть проявляти сильний характер, наполегливість щодо вирішення побутових ситуацій і питань у повсякденному житті. І

водночас ті самі люди можуть проявляти цілковиту безхребетність, невизначеність, безхарактерність, коли справа буде стосуватися принципових питань, вирішення складних завдань в екстремальних ситуаціях. Інша людина, може здаватися м'якою, піддатливою у питаннях побуту і раптом розкриватися як тверда непохитна особистість, коли справа доходить до значущих для неї питань, завдань і цілей і тому числі в складних екстремальних ситуаціях.

Характер – прояв взаємовідношення між загальнолюдським, суспільним та індивідуальним у житті особистості.

Мотив поведінки людини – риса характеру в її генезі.

Характер людини – світогляд, що став її натурою.

Відповідно до цього можна виділити великі, масштабні характери та дріб'язкові, егоїстичні характери.

Непересічний, масштабний характер передбачає особистісну самовизначеність у великих, суспільних справах, у тому числі тих, певних соціальних проектах.

І навпаки, дріб'язковий, егоїстичний характер людини означає її зосередженість на собі, власному заробітку, зовнішньому, поверховому інтересу до інших людей, громади і можливо волонтерського проекту, в якому така людина може бути задіяна випадково.

У людських відносинах мають прояви позитивні та негативні характерологічні моральні риси особистості як турботливість або байдужість, справедливість або корисливість, шляхетність або підлість, доброта або злоба, хоробрість або боягузтво та ін.

Відносно людини до інших людей розрізняють характери замкнені та товариські.

Замкнені характери:

- байдужість холодної спустошених натур, яким інші люди не потрібні (командна невідповідність);

- велика зосередженість на внутрішньому житті, що не може знайти шляхів залучення до нього інших людей (потенціальна командна відповідність).

Товариські характери:

- орієнтованість на поверхові зв'язки з безліччю нових людей, неготовність до сталих взаємин (командна невідповідність);

- орієнтованість на міцні комунікації, вибірковість, пошук споріднених душ (командна відповідність).

Швейцарський психолог Карл Густав Юнг розробив систему класифікацію характерів у книзі «Психологічні типи».

Виділив два типи психологічних установок:

- 1) екстравертну;
- 2) інтровертну.

Разом із цим серед носіїв цих установок можливі різні варіації психологічних підтипів, що визначаються перевагою у свідомості орієнтації на виконання певної психічної функції: мислення, чуттів, відчуттів або інтуїції.

Екстраверти	екстраверт орієнтований на мислення	екстраверт орієнтований на відчуття
	екстраверт орієнтований на чуття	екстраверт орієнтований на інтуїцію
Інтроверти	інтроверт орієнтований на мислення	інтроверт орієнтований на відчуття
	інтроверт орієнтований на чуття	інтроверт орієнтований на інтуїцію

На думку Д. Кейрсі, перевагу отримують неоднорідні, гетерогенні команди, в яких представлені всі психотипи: інтроверти та екстраверти, раціоналісти та інтуїтиви, логіки та етики, імпульсивні та вольові.

Разом із цим слід враховувати ті відмінності між ними, які можуть стати підґрунтям для конфліктів.

Наприклад, екстраверти завдяки спілкуванню з людьми отримують енергію, тому вони, як правило, переважають у командній, колективній роботі. І навпаки, інтроверти під час спілкування енергію витрачають і тому потребують час на усамітнення та психологічне відновлення.